

Reclame en de Kunst van het Hacken

door Antoni Dol

Hoofdstuk 1 - De opdracht

Cybercrimedetective Joris Hamelink overzag het kruispunt met het diagonale zebrapad vanaf zijn vaste plek uit het moderne theehuis. Hij genoot ervan als de menigte uit verschillende richtingen elkaar kruisten zodra de lichten op groen sprongen. Hij wist nog niet dat het zebrapad de plek zou worden waar de zaak van zijn leven van start zou gaan.

Zijn tafeltje voor twee personen vlak bij de ingang werd zelden door anderen bezet. Het gaf AdBots ook minder gelegenheid om hem met advertenties lastig te vallen, waardoor hij zich kon concentreren op de dagelijkse nieuwsberichten die in de vorm van een levend diorama op zijn tafeltje afspeelden. Zijn individuele interesses bepaalden wat door de filters heen kwam, maar hij liet ruimte voor onverwacht en uitzonderlijk nieuws om zijn persoonlijke informatieballon te verruimen. Hij wilde een brede blik op de wereld behouden vanwege zijn werk als speurder naar cybercrimes en het bewustzijn dat te strak gefilterde informatie zijn blik op de werkelijkheid verstoort. Alsof de hele superrealiteit dat al niet deed.

Een schim stevende op hem af. Vandaag had hij minder geluk met AdBots.

‘Joris Hamelink!’ Een zwarte man in zilvergrijs krijtstreep pak verscheen uit het niets en schoof bij hem aan. ‘Ik wist dat ik je hier zou treffen.’

Joris probeerde hem te negeren en nam een slokje van zijn thee. Hij liet zijn wenkbrauwen zakken. ‘Geen interesse,’ probeerde hij tegen beter weten in.

‘Dat is niet helemaal waar, Joris, en dat weet je zelf ook. Je hebt een positief saldo nodig en ik bied je de mogelijkheid om een miljoen te verdienen. Je kunt niet ontkennen dat je dat goed kunt gebruiken. In je huidige situatie laat je zo’n kans niet zomaar liggen en moet je meer dan interesse hebben in mijn aanbod. Het zit namelijk zo...’

‘Echt niet, meneer...’

‘Prins Okeke. Ndulu Okeke. Ik kom uit Nigeria.’

‘Oh, echt?’ De Nigeriaan was te nadrukkelijk aanwezig om te kunnen negeren. Joris kon niet door hem heen kijken.

‘Ik heb een gunstige regeling met een telecommunicatieconcern in mijn land kunnen treffen en bezit nu tien miljoen ticks die ik zo aan je saldo kan toevoegen. Officieel kan ik zo’n bedrag niet rechtstreeks ontvangen. Jouw commissie voor het bewaren van dit saldo is tien procent. Reken maar uit. Je bent zo van al jouw geldzorgen af. Dit is een buitenkansje. En het komt op een goed moment voor je, nu je geen werk hebt.’

Joris observeerde Ndulu en haalde eens diep adem. *Een miljoen zou ik zeker kunnen gebruiken, maar die ticks ga ik van jou nooit krijgen*, dacht hij. Gecontroleerd ademde hij weer uit.

‘Mijn minister van financiën staat klaar om het bedrag over te maken,’ zei prins Okeke. ‘Geef alleen je SuperReal-ID aan mij door, zodat we je kunnen bereiken om het miljoen over te maken op je saldorekening en de details van de overeenkomst te communiceren. Het moet allemaal wel snel gebeuren, anders gaat deze kans aan je voorbij. Er zijn andere gegadigden, maar ik selecteerde jou, omdat ik je graag help.’

‘Hebben we een overeenkomst?’ Ndulu stak zijn hand uitnodigend uit om de regeling officieel te bevestigen. ‘Het blijft allemaal onder ons, natuurlijk.’ De man hield zijn hand uitgestoken en knipoogde naar hem. ‘Je saldo wordt opgehoogd met tien miljoen ticks.’ De prins inspecteerde hem nauwgezet. Zijn lach bestond uit een rij perfecte tanden. ‘Vrij van schulden voor slechts een kleine tegemoetkoming in de overschrijvingskosten. Je hebt geen inkomsten, Joris. Je vrouw heeft je zelfs verlaten omdat je geen inkomsten hebt. Je activiteiten als cybercrimedetective leveren je niets op. Je hebt geen opdrachten...’

‘Eén.’

‘Een opdracht? Daar weet ik niets van. Je liegt.’

‘Nee, prins Okeke, ik ga straks een opdrachtgever bezoeken. Ik vraag hem wel om een voorschot.’

Ndulu knipperde even snel met zijn ogen. ‘Je hebt helemaal geen opdracht. Je hebt dringend ticks nodig. Je huur moet volgende week betaald worden en waar haal je die vijfhonderddertien ticks vandaan? Geef je SuperReal-ID en ik help je van je schulden af.’ Hij stak zijn arm verder uit om Joris alsnog de hand te schudden.

Aan een ander tafeltje schoof een zwarte man in grijs krijtstreppak aan. De conversatie in het groepje viel stil en de man richtte zich op een vrouw in de groep: ‘Ik wist dat ik je hier zou treffen...’

‘Nee,’ zei Joris. ‘Geen overeenkomst. Ik weet hoe dat gaat. Daar komt alleen maar narigheid van.’ Hij kwam overeind en beende naar buiten. Het was druk op straat en, alsof het een nationale feestdag betrof, heerste er een broeierige sfeer.

De Nigeriaan snelde achter hem aan tot op de straat en stapte achteruit voor hem met zijn armen wijd open. ‘Joris Hamelink, je kunt mijn voorstel niet weigeren. Je hebt een positief saldo nodig. Straks wordt je SuperReal-account afgesloten en kom je in een sociaal isolement. Je kunt niets meer legaal kopen en je adres komt in het bestand van adressen waar geen bezorger meer een pakket aflevert. Is dát wat je wilt? Hebben we een overeenkomst?’

‘Nee.’

Ndulu hief beide armen omhoog door de stelligheid van Joris' weigering. Hij blikte schichtig om zich heen, zoekend naar een oplossing. ‘Wacht! Dit is de kans van je leven, je krijgt enorme spijt.’

‘Vaarwel, Prins Okeke,’ zei Joris en hij versnelde zijn pas, waardoor hij door de vloekende Nigeriaan heen liep.

Achter hem werd het van het ene op het andere moment stil, zodra de zwarte man zijn missie beëindigde en verdween.

Joris beende richting het hoofdkantoor van AdIntel. *Niet overtuigend, maar wel standvastig. Het aanbod zélf is niet illegaal,* dacht hij. *Je moet er alleen niet op ingaan, want alles na het aanbod is pure oplichterij.*

Een elegante dame van in de dertig beende met afgemeten passen over het zebrapad dat diagonaal over het kruispunt aangebracht was en hield haar blik op de grond gericht. Ze negeerde de AdBot die haar bij probeerde te houden en haar, ondersteund met armbewegingen, trachtte te overtuigen om een cosmeticaproduct aan te schaffen, waarschijnlijk een smeersel dat pretendeerde verouderingsverschijnselen van de huid tegen te gaan. Joris herkende de AdBot onmiddellijk. Dankzij haar perfecte huid zette AdIntel haar als fotomodel in om vrouwen te bewijzen wat deze crème voor hun normale huid kon doen. Tot zover geen ongewoon tafereel.

Ga ik me weer interesseren voor vrouwen van mijn leeftijd? vroeg Joris zich af. Al snel wandelde ook met Joris een AdBot mee die zijn aandacht probeerde te trekken: ‘Ik mag je

een lening van tienduizend ticks aanbieden tegen een eenmalig lage rente,' zei de man in grijs kostuum terwijl hij overstak. Maar iets anders trok Joris' aandacht.

Een individu in grijze en bruine, ruim vallende kleding en met het gezicht gedeeltelijk bedekt, die zich ophield in de buurt van de mensen die de weg kruisten, produceerde een ingewikkeld handgebaar.

Een signaal!

Het oogde als een teken, bedoeld om een actie te starten. Joris' vermogen om gebeurtenissen te zien die anderen ontgingen schoot in werking. Hij ontdekte een tweede persoon, net zo onopvallend gekleed als de eerste, die stilstond en apparatuur bediende. Hij haalde schakelaars over en stopte het kastje snel weer weg onder zijn kleding.

Vanaf dat moment veranderden de gebaren van het fotomodel in de sierlijke armbewegingen van een ballerina. Ze danste in een gracieuze en tegelijk energieke solo om haar doelpersoon heen. Die was daardoor genoodzaakt om midden op het kruispunt stil te staan. Haar ogen stonden wijd open en uit haar houding sprak twijfel.

Een hack! dacht Joris. *Iemand verandert de reclameboodschap die het fotomodel moet uitdragen in een persoonlijk kunstwerk.*

Toeschouwers bleven midden op het zebrapad staan kijken en vormden spontaan een kring om het tafereel. De man bij Joris, die net nog de voordelen van een lening opsomde, snelde op het fotomodel af en de solo groeide uit tot een duet, waarbij hij haar als een professionele balletdanser ondersteunde en optilde zodat ze in de lucht rond haar doelpersoon werfelde. De elegante dame draaide om haar as om het duet te volgen en trok rimpels in haar voorhoofd.

Joris ving opnieuw een handsignaal op van de persoon die het gebeuren coördineerde: twee vingers omhoog en hetzelfde gebaar om te starten. De reactie kwam deze keer vanaf een andere kant. Een vrouw hield in haar handen een apparaat voor zich in de lucht. *Maakt ze opnames?*

Een tweede danspaar kwam samen en spiegelde het duet van het eerste paar. Een derde danspaar vormde zich en voerde hetzelfde duet op met de doelpersoon in het midden. Die sloeg haar hand voor haar mond.

Joris klom met enige moeite op een elektriciteitskast en overzag het hele kruispunt. Hij vermoedde een patroon, waarbij meerdere personen met apparatuur het evenement bestuurden. Hij trachtte andere leden van die groep in het oog te krijgen, maar had het idee dat hij er een paar miste.

Nieuwe gebaren leverden nieuwe dansparen op die in een cirkel rond de eerste paren een wervelende dans uitvoerden. De kring toeschouwers werd wijder en steeds meer mensen aanschouwden het gebeuren, sommigen klaptten en riepen: 'Bravo!' en anderen lachten uitgelaten.

Maar geen van de toeschouwers ervoer het ballet zoals de doelpersoon, die als in het oog van een storm stilstond en nu met tranen op haar wangen het meeslepende ballet tot het hoogtepunt volgde. Tientallen danseressen vormden als een corps de ballet een cirkel rond de dansende paren en drongen de kring van toeschouwers achteruit tot aan de stoeprand. Omdat de stoplichten op groen sprongen begonnen auto's te toeteren, maar er was geen doorkomen aan.

Een signaal van de groepsleider initieerde het einde. Hij spotte een reactie van een individu links achter de kring. Hij liet zijn apparatuur zakken en stopte die weg onder zijn wijde kleding.

Als een wervelwind die abrupt zijn drijvende kracht verloor, verspreidden de dansers zich tot aan de kring van toeschouwers en ze werden geleidelijk doorzichtiger totdat ze helemaal verdwenen.

Ze lieten de elegante dame eenzaam in het midden van een wijde kring toeschouwers achter. Ze lachte door haar tranen heen en verborg haar gezicht in haar handen.

Even bleef het publiek stil, totdat een toeschouwer twijfelend in de handen klapte. Al snel volgden anderen tot een daverend applaus echode tussen de gebouwen rond het kruispunt. De dame in het midden nam het applaus in ontvangst als een ervaren ballerina, buigend en knikkend. Toeschouwers drongen massaal naar voren om haar te feliciteren met deze persoonlijke hommage. De verzameling omstanders verspreidde zich langzaam en een paar mensen begeleidden de vrouw in het midden naar de stoep. Auto's reden ongeduldig naar voren en vervolgden hun weg zodra er weer ruimte was.

Joris klom omlaag en mengde zich tussen de toeschouwers, die geanimeerd besproken wat ze net hadden meegemaakt. De gesprekken gonsden met af en toe nog een enthousiaste kreet van verbazing: 'Dat was Jelena Tarasova, tot voor kort prima ballerina bij het Sony Internationaal Balletgezelschap. Ze heeft nooit fatsoenlijk afscheid kunnen nemen vanwege blessures.'

Joris overdacht de situatie: *Een persoonlijke advertentie veranderde door een hack in een openbaar evenement. De laatste tijd vindt dit soort hacks wel meer plaats. Hoe zou het zijn om het middelpunt daarvan te zijn en al die aandacht op jezelf gericht te hebben? De doelpersoon kwam met een lach op haar betrouwde gezicht uit het evenement, dus niet alleen AdIntel ontwierp de oorspronkelijke advertentie, maar ook de hacker creëerde het evenement specifiek voor haar.*

Maar Joris had weinig oog voor de persoon in het middelpunt van de belangstelling. De groepsleden die het evenement controleerden schreeuwden elkaar waarschuwingen toe. Hij observeerde vijf rennende mensen langs de rand van de menigte. Die sprintten in verschillende richtingen weg, met in sommige gevallen in zwart geklede mannen achter zich aan.

Een van hen spurtte recht op hem af. Koperblonde krullen ontsnapten aan haar muts. Een zakdoek over haar gezicht liet alleen haar ogen vrij. Die flitsten alle kanten op, behalve in de richting van Joris.

'Kijk uit!' riep hij. *Shit, te laat.*

De vrouw beukte tegen hem op, waardoor ze allebei op de straat smakten. Joris viel achterover op zijn rug, de vrouw voorover en ze steunde op haar handen en knieën. Even bleef ze hijgend boven hem hangen en blikte kortstondig verwilderd in zijn ogen. Daarna zette ze zich af en vervolgde haar ontsnappingspoging.

Net op tijd, want de achtervolger bereikte Joris. Die stak zijn been uit en liet de man struikelen. Hij smakte op het asfalt en bleef liggen.

De vrouw draaide zich om en ontdekte wat er gebeurde terwijl ze achteruit stapte. Ze sprintte weg. Haar achtervolger schudde zijn hoofd, richtte zich geërgerd op Joris, maar besloot toch achter de vrouw aan te gaan. Door de grootte van zijn achterstand kon de vrouw in de dwarsstraten rond het kruispunt verdwijnen.

Ik bevond me in maanden niet zo dichtbij een vrouw. Je weet nooit tegen wie je oploopt. Of wie tegen jou. Wat mistroostig krabbelde Joris overeind en vervolgde zijn weg naar het hoofdkantoor van AdIntel.

Het was niet de eerste keer dat de groep een advertentie hackte, maar wel de eerste hack die Joris Hamelink in levenden lijve meemaakte.

Wellicht stond de transparantie in het interieur van het machtige reclamebureau AdIntel wel symbool voor de transparantie in de markt. Buitenlicht drong door de muren van dik glas tot het midden van de bovenste verdieping, waar Joris in een fauteuil bij de receptie gespannen wachtte op zijn gesprek met zijn opdrachtgever.

Dit moet goed gaan. Hoe kan ik anders de huur opbrengen? Uitroepen van elders op de etage haalden Joris uit zijn gedachten. Wie durft er te schreeuwen tegen de hoogste baas? Kan ik beter een andere keer terugkomen?

‘Dit is al de zoveelste keer. Zo haal ik mijn target niet. Hoeveel AdBots zijn er deze keer van hun missie gehaald? Tientallen. Het worden er steeds meer.’

De receptioniste keek op van haar werk en glimlachte verontschuldigend naar hem. ‘Meneer Bodegraven heeft zo tijd voor u,’ zei ze.

Joris knikte en wierp een blik in de richting van waar het geluid vandaan kwam. Een jonge man met lokken die alle kanten opstaken leunde voorover op het bureau van een oudere man met witte haren op zijn slapen en in zijn kuif. *Dat moet Raymond Bodegraven zijn.* Bodegraven antwoordde laag en brommend en te zacht om te verstaan. Het klonk kalmerend en berustend, maar dat werkte niet voor zijn jongere gesprekspartner.

‘Welke maatregelen? Het gaat al maanden zo en ik zie geen enkele actie. Telkens verminken ze mijn concepten en verrassen ze mijn doelpersonen met een boodschap waar mijn klant niet voor heeft betaald. Wat ga je daaraan doen?’

Het antwoord was weer onverstaanbaar voor Joris.

‘De Russen kunnen dat niet. Het zijn domme krachten, hoe kan je daarvan verwachten dat ze achter de hacker van mijn advertenties komen? Ze kunnen de hackers die ter plekke aanwezig zijn niet eens te pakken krijgen.

‘...’

‘Een cybercrimedetective?’

Joris ging rechtop zitten en hield zich stil om het antwoord beter te horen. *Hij heeft het over mij.*

Het duurde even voordat de jonge man zijn vuisten van het bureau van de directeur tilde. Het antwoord dat hij kreeg, maar dat Joris niet kon horen, bleek voldoende om zijn houding bij te stellen. Na een paar korte zinnen was hun twist voorbij.

De deur naar het directiekantoor viel zo hard dicht dat de glazen wanden rondom Joris trilden. De jonge man met blonde lokken stapte met grote passen de receptie binnen. Zodra hij Joris ontdekte, hield hij in en bestudeerde hem onderzoekend. Joris verwachtte dat hij hem aan zou spreken, maar hij twijfelde en nam vervolgens dezelfde grote stappen door een deur en denderde met twee treden tegelijk een glazen trap af.

Hij wierp een blik op de receptioniste, maar die glimlachte slechts terug. *Misschien is het wel beter als het even duurt, zodat Bodegraven wat kan kalmeren,* dacht Joris. *Ik spreek hem liever in een positieve bui. Aan de andere kant is de noodzaak voor mijn opdracht op dit moment sterk aanwezig.*

Hij slenterde door de receptie. Naast de ingang van het directiekantoor draaide een driedimensionaal portret van een strenge man met een stevige snor in een eenvoudige houten lijst. *Fedor Morozov,* las Joris op het naamplaatje, *oprichter van AdIntel, uitvinder van AdBots en...*

‘Meneer Hamelink?’ De receptioniste liet Joris schrikken. ‘U kunt nu naar binnen.’

De werkkamer van de directeur van AdIntel bevatte ook glazen wanden, maar in het ruime hoekkantoor trok het uitzicht de meeste aandacht. Zelden zag Joris de stad vanaf deze hoogte. Het reduceerde de normale wereld van consumenten, AdBots en producenten tot de grootte van een mierenhoop, maar in tegenstelling tot de insecten, werkten alle mensen voor hun eigen saldo.

Raymond Bodegraven liet hem even van het uitzicht genieten, terwijl hij thee liet bezorgen en voor zichzelf Schotse whisky inschonk. Hij draaide het glas in zijn zwarte handschoenen met zilverkleurige strips over zijn vingers.

‘U voldoet aan het profiel dat we voor deze opdracht opstelden,’ zei Raymond. ‘Vandaar de uitnodiging.’

‘En er is ongetwijfeld een dringende aanleiding om een cybercrimedetective in te huren,’ zei Joris.

‘Die is er,’ zei Raymond, ‘maar eerst uw referenties.’

Ze namen het lijstje met zaken door dat Joris vooraf doorgegeven had. Hij lichtte elke opdracht, de aanpak en de resultaten kort toe. Raymond bleef stoïcijns knikken en liet niet veel los over wat hij ervan vond.

‘Waarom heeft u de Dorfmeister en Gerstatter casus niet opgenomen? Die is toch ook relevant?’ vroeg Raymond, nadat ze de laatste zaak hadden besproken.

Hoe wist hij van die casus? Het PR-bureau werkte voor klanten met bedenkelijke ethiek. Ik heb die zaak niet voor niets teruggegeven en uit deze presentatie gelaten. ‘Niet alle zaken leiden tot verwachte resultaten,’ zei Joris. Hij legde verder niets uit.

‘Oké,’ besloot Raymond na een lange stilte. ‘Ik heb een opdracht voor je.’ Zodra hij de beslissing had genomen, verstreekte hij de noodzakelijke informatie.

‘Een onbekende neemt advertenties over die ons creatieve team voor onze betalende klanten ontwerpt en hij past ze aan, zodat ze hun gewenste uitwerking missen. Als dat zo doorgaat kunnen we schadeclaims verwachten en halen we onze targets niet.’ Raymond tuurde naar hem onder zijn borstelige wenkbrauwen door. ‘Er is een hacker bezig en jouw opdracht is om uit te zoeken wie dit doet, zodat we deze onwettig gecompromitteerde reclame-uitingen kunnen stoppen. Dát is onze dringende aanleiding om jou in de arm te nemen.’

‘Tijd voor een InfoBot?’ suggereerde Joris.

Met een subtiele handbeweging liet Raymond de InfoBot verschijnen. Hij zag eruit als een etalagepop, met een kaal hoofd en glimmende armen en benen. Raymond had hem onopvallende kleren aangegeven, maar hij liep op blote voeten. Hij was halftransparant en wachtte geduldig met zijn armen op zijn rug.

‘Je missie is om Joris Hamelink te voorzien van alle informatie over de gehackte advertenties. Je ondersteunt hem bij zijn opdracht om de hacker te vinden en te stoppen. Zorg dat hij de opnames en verslagen krijgt van diverse hacks en de ooggetuigenverslagen die mijn eigen agenten ter plekke hebben opgetekend.’

‘Missie geaccepteerd.’ De InfoBot klonk vriendelijk. Nu was hij niet meer transparant.

De InfoBot glimlachte naar Joris. ‘Ik ben Adriaan, een derde generatie, expert-klasse kennissysteem met een neurale netwerk. Ik ben vertrouwd met het hele dossier voor deze opdracht en help u bij het voltooien ervan. Wilt u een samenvatting van het dossier zien?’

Joris knikte en ging achterover zitten. *Expert-klasse? Raymond heeft kosten noch moeite gespaard; deze opdracht is belangrijk voor hem.*

Adriaan projecteerde opnames van gehackte advertenties in openbare gelegenheden, waarbij de doelpersonen een hele andere, persoonlijke boodschap kregen. De kunstenaar zette deze advertenties gewoonlijk om in kunstvormen die betrekking hadden op de doelpersoon: muziek, dans of beeldende kunst. Altijd was de boodschap persoonlijk en emotioneel beladen voor de doelpersoon. Sommige van deze activiteiten bereikten het nieuws en algemene bekendheid, andere behaalde op kleinere schaal succes en die kende Joris niet. De grootte van de hacks nam gestaag toe, totdat er wel 64 AdBots participeerden.

Raymond nipte van zijn drank en liet Joris de samenvatting uitkijken. Daarna wuifde hij Adriaan weg. ‘En... hoe ga je deze zaak aanpakken?’ vroeg hij ten slotte.

‘Ik ga profielen opstellen,’ zei Joris.

Raymond ging rechtop zitten. ‘Hoe doe jij dat?’

‘Sporen volgen en logisch nadenken. Ik heb geconstateerd dat bij de hacks een groep mensen is betrokken, dus ik zou de taken die de verschillende leden van die groep uitvoeren vaststellen en op basis van waarnemingen en getuigenverklaringen zo goed mogelijke profielen opbouwen. Indien nodig ga ik zelf getuigen verhoren.’

Raymond zakte weer onderuit. ‘Zodra ik je kan helpen, laat het maar weten. Succes met je onderzoek.’

De teleurgestelde ondertoon van Raymonds opmerking ontging Joris niet. *Voorlopig gaat deze opdracht door.* ‘Wat mijn honorarium betreft...’

‘Ik weet precies hoeveel je vraagt en dat is wat je ook krijgt. Mij is het wel wat waard dat je dit goed oplost, dus heb ik een bonus in gedachten. Ik zorg dat je snel een voorschot krijgt. Dat heb je wel nodig.’

Joris wilde met Raymond visitekaartjes uitwisselen, maar die wuifde dat weg.

‘We weten al alles van je, Joris Hamelink,’ zei hij en hij lachte kort.

‘Dat maakt niet uit, ik heb niets te verbergen,’ zei Joris gelaten.

Raymond schaterde het uit. ‘Zo mag ik het horen.’ Hij opende de deur voor Joris en boog voor hem.